

VILÁG- TÖRTÉNET

6. (38.) évfolyam 2016. 3.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **JAMES P. NIESSEN**
A BEFOGADÁS KULTÚRÁJA
ÉS AZ 1957. JANUÁRI OSZTRÁK MENEKÜLTKEVÓTA-INDÍTVÁNY
- **KECSKÉS D. GUSZTÁV**
A NATO ÉS AZ 1956-OS MAGYAR MENEKÜLTEK
- **NAGY ANDRÁS**
A MAGYAR MENEKÜLTÜGY AZ ENSZ VIZSGÁLÓBIZOTTSÁGA ELŐTT
- **TIPHAINÉ ROBERT**
MAGYAR MENEKÜLTEK HAZATÉRÉSE SVÁJCBÓL 1956 UTÁN
- **BALOGH BALÁZS**
AZ 1956-OS MENEKÜLTEK TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJA
AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN
- **SZEMLE**
HAMERLI PETRA, KECSKÉS D. GUSZTÁV,
BODOR MÁRIA ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Bottoni Stefano, Farkas Ildikó,
Katona Csaba, Martí Tibor,
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Anderle Ádám, Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Pók Attila, Poór János

6. (38.) évfolyam 2016. 3.

TARTALOM

1956 mint menekültválság. Új olvasatok egy ismert történethez (Stefano Bottoni)	331
<i>Tanulmányok</i>	
James P. Niessen: A befogadás kultúrája és az 1957. januári osztrák menekültkvóta-indítvány	337
Kecskés D. Gusztáv: A NATO és az 1956-os magyar menekültek	357
Nagy András: A magyar menekültügy az ENSZ vizsgálóbizottsága előtt. Bang-Jensen küzdelme ügynökökkel és bürokráttákkal	373
Deák Nóra: „Operation Mercy” – lehetetlennek tűnő küldetés? Az 1956-os menekültek fogadtatása az Egyesült Államokban	397
Tiphaine Robert: Magyar menekültek hazatérése Svájcban 1956 után. A hazatérés okai és interpretációi a propaganda-hadjáratban	413
Kovács Attila: A magyar menekültkérdés kezelése Jugoszláviában, 1956–1957	433
Lénárt András: Felnőtté válás és integráció az Ausztriában letelepült 1956-os emigráns diákok körében	451
Balogh Balázs: Az 1956-os menekültek társadalmi integrációja az Egyesült Államokban	469
<i>Szemle</i>	
Magyar–szentszéki kapcsolatok 1920-tól napjainkig (Hamerli Petra)	485
Kulturális diplomácia a nemzetközi feszültségek közepette. Franciaország Közép- és Kelet-Európában (1936–1940, 1944–1951) (Kecskés D. Gusztáv)	490
Tanulmányok a ruszisztika műhelyéből (Bodor Mária)	495

Jelen számunkat szerkesztette: Stefano Bottoni

A magyar menekültkérdés kezelése Jugoszláviában, 1956–1957

Az 1956-os forradalom leverését követően Magyarország területét elhagyók túlnyomó többsége Ausztrián keresztül távozott, míg kisebb részük déli irányban, és Jugoszláviába érkezett. A továbbiakban a Jugoszláviában menedéket talált magyarokat, illetve a menekültkérdés jugoszláviai kezelését mutatom be. A tanulmány célja, hogy egy általános áttekintés után minél aprólékosabban mutassa be a magyar menekültkérdés jugoszláv vonatkozásait, kezdve az első menekültek megérkezésétől (1956. október vége) egészen 1958 januárjáig, amikor is az utolsó, Nyugatra készülő magyar menekült is elhagyta a délszláv államot.

1956-os magyar menekültek

Az 1956-os magyar menekültek számáról egyelőre nincsenek teljesen megbízható és pontos információink (*1. táblázat*).¹ Az Ausztriába menekültek számának meghatározása nem egyszerű feladat, mivel egyrészt az osztrák hatóságok csak 1956. október 28-án kezdték meg a határt átlépők hivatalos számbavételét, másrészt sokan voltak, akik – tudatosan vagy véletlenül – elkerülték a határátlépést követő hivatalos regisztrációt. Az osztrák belügyminisztérium jelentése szerint 1957. április 6-ig 174 704 magyar kapott menedéket Ausztriában.² Az 1959-ben megjelentetett adatok szerint viszont a magyar–osztrák határt 1956 októbere és 1957 júniusa között összesen 178 875 személy lépte át.³

Vizonylag megbízhatóak a jugoszláv államban menedékjogot kapott emberekkel kapcsolatos számadatok. A hivatalos adatok szerint 1956. október 23. és 1957. december 31. között Jugoszláviában 19 857 magyarországi menekült talált menedéket.⁴

1 Forrás: *KSH-jelentés*, 1991. 107.; Kovačević, 2003. 124.

2 *KSH-jelentés*, 1991. 130.

3 Murber, 2006a. 336.

4 Kovačević, 2003. 124.

1. táblázat. Az 1956-os magyar menekültek száma

Ország	Létszám (fő)
Ausztria (1957. júniusig)	178 875
Jugoszlávia (1957. július 1-jéig)	19 857
Az ENSZ-nél regisztrált menekültek (1957. április 1-jéig)	193 805

Az osztrák és a jugoszláv adatoktól viszont eltérnek a magyarországi, nevezetesen a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által a magyar menekültekről készített jelentésben közölt adatok.⁵ Ezek szerint Magyarországot 1956. október 23. és 1957. április 30. között 151 731 személy hagyta el.⁶ Megjegyzendő azonban, hogy a KSH-jelentésben szereplő adatok az 1956-os menekültekkel kapcsolatosan a valóságosnál 20 százalékkal alacsonyabbak, mivel nem tartalmazták a szülők nélkül külföldre távozott közel tízezer tizenöt éven aluli gyermeket, az 1957. május 15-ig hazatért 11 447 személy nagyobb részét, a büntetőintézetekből megszökött és külföldre távozott 3-4 ezer embert, valamint az 1957. június 15. után beérkezett újabb 827 statisztikai szelvény adatait.⁷ Ennek ellenére nagyon fontos forrásról van szó, mivel sok olyan adatot közöl az összeírás, amely alapján – ha nem is kapunk teljesen pontos képet a Magyarországot elhagyók számáról – kirajzolódnak a magyar menekültkérdés főbb társadalmi-demográfiai vetületei.

A KSH-jelentésben szereplő adatok szerint a menekülteknek több mint a fele Budapestről származott, negyede pedig az ország nyugati feléből, elsősorban az osztrák – részben a jugoszláv/szlovén – határral szomszédos járásokból. Legtöbben a magyar-osztrák-jugoszláv/szlovén hármás határ mentén fekvő Szentgotthárdi járásból hagyták el az országot (a járás összlakosságának legalább 8,7 százaléka), arról a vidékről, amely különösen megszenvedte a Rákosi-korszakot (kémperek, csempészperek, a szlovén kisebbség értelmiségének meghurcolása, kuláklisztázás, deportálások, a klérus és a „titóisták” elleni fellépés stb.).⁸

Megdöbbenő adatokkal szolgál a jelentés a menekültek korösszetételéről. A távozóknak több mint a fele 25 évnél fiatalabb volt, míg egyharmaduk a 25–39 év közötti korosztályból származott. A körülbelül kétszázézer főt számláló tömeg Magyarország akkori összlakosságának közel két százalékát tette ki.⁹ Erre a nagyarányú emberveszteségre többek között a korabeli jugoszláv sajtó is felfigyelt. A *Slovenski poročevalec* című napilap 1957 januárjában – igaz, egy kicsit eltúlozva az arányokat – a *Tragedija treh odstotkov* (A három százalék tragédiája) című cikkében kifejtette: „Nehéz elmondani, mi a nagyobb tragédia, a félig romba döntött Budapest

5 Az összeírás „disszidenseket” emleget, illetve „illegálisan külföldre távozott” személyeket.

6 Az összeírást a KSH egy 1957 februárjában megjelent belügyminiszteri rendelet alapján készült kijelentőlapokhoz csatolt statisztikai szelvények alapján készítette.

7 KSH-jelentés, 1991. 107.

8 Erről lásd bővebben: Nagyné Sziklai, 2002. 177–2014.; Munda Hirnök, 2011. 81–91.

9 KSH-jelentés, 1991. 107–133.

és idegen katonák a saját hazádban, vagy az, hogy a teljes lakosság közel három százaléka emigrációban van.”¹⁰

A legtöbben rögtön a forradalom leverését követően, 1956 novemberében és decemberében hagyták el Magyarországot, és kerestek menedéket, elsősorban Ausztriában.¹¹ A többség 1956 novemberében távozott, de még decemberben is naponta körülbelül ezer ember hagyta el az országot. A következő év januárjában naponta még 500-600 fő távozott külföldre, viszont addigra már megváltozott a menekülés iránya.¹² 1957 januárjától ugyanis a menekültek fő célpontja Jugoszlávia lett. A menekülési irány annak következtében változott meg, hogy a szovjet csapatok a magyar egységekkel együtt igyekeztek minél hermetikusabban lezárni a magyar-osztrák határt. Ennek érdekében a többi határszakaszról – többek között a magyar-jugoszláv határról – átcsoportosították a határvédelmi erőket a magyar-osztrák határra. 1956. december végétől Jugoszlávia maradt az egyedüli olyan szomszédos ország, ahová kijuthattak és ott menedéket kaphattak a távozni készülőkk. Erre a tényre utal a jugoszláv Államvédelmi Hatóság szlovéniai részlegének beszámolója az 1956-os magyar eseményekről.¹³ A beszámolóból kiderül, hogy 1956. november 23-án a magyar-jugoszláv határ szlovén szakaszán, Tornyiszentmiklós településnél találkoztak a két ország képviselői. Ez alkalmából a magyar tisztek arra kérték jugoszláv kollégáikat, hogy a határszakaszt erősebben védjék és ellenőrizzék, mivel a magyar határőregységeket a magyar-osztrák szakaszra irányították át, és emiatt a jugoszláv határvidék gyakorlatilag őrizetlenné vált.¹⁴

Jugoszlávia és az 1956-os magyar menekültek

A Jugoszláviában menedéket talált magyarok három, egymástól időpontban és a menekültek számaránya alapján is jól elhatárolható szakaszban érkeztek. Az időhatárok kialakulása szorosan összefüggött egyrészt a forradalom és az ezt követő megtorló intézkedések hatásaival, másrészt a magyar-osztrák, valamint a magyar-jugoszláv határ őrzésében bekövetkezett változásokkal. A menekülthullám első fázisa a forradalom kitörésétől november 4-ig tartott, a második szovjet intervencióig. Eddig az időpontig 57 fő érkezett Jugoszláviába, elsősorban a hírhedt Államvédelmi Hatóság (ÁVH) tagjai, valamint kommunista pártfunkcionáriusok, akik a nép haragja elől iszkoltak el Magyarországról. Köztük a szegedi ÁVH 17 tagja, akik október 30-án éjjel lépték át fegyverestül Horgosnál a határt. Többen közülük családtagjai-

10 Tragedija treh odstotkov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. január 27.

11 Annak ellenére, hogy a tényleges menekülthullám a második szovjet beavatkozás (november 4.) után indult el, már a forradalom alatt is sokan hagyták el Magyarországot. Köztük szép számmal voltak Rákosi-rendszerhez hű személyek, elsősorban az ÁVH munkatársai és a kommunista párt tagjai, akik Jugoszláviában (részben Ausztriában) kerestek menedéket a népharagtól való félelmükben.

12 *KSH-jelentés*, 1991. 113.

13 A jugoszláv Államvédelmi Hatóság neve szlovénul Uprava državne varnosti (UDV), szerb-horvátul Uprava državne bezbednosti (UDB). A köznyelv csak UDBA-nak nevezte az államvédelmi szervezetet.

14 SI AS 1931, RSNZ SRS, t. e. 1186. Madžarski dogodki leta 1956. 42.

kat is magukkal vitték.¹⁵ Hasonlóképpen történt a magyar–jugoszláv határ szlovéniai szakaszán is: október 31-én reggel 3 órakor Pince településnél Szlovéniába mentek a nagykanizsai határőr-parancsnokság tisztjei, valamint a Magyar Dolgozók Pártja nagykanizsai és letenyei bizottságának vezetői, összesen 14 fő. Közülük ketten családtagjaikkal együtt távoztak.¹⁶

A következő periódus a második szovjet katonai intervenciótól az oszt-rák–magyar határ lezárásáig, 1957. január elejéig tartott. Ezen időszakon belül is markáns változás figyelhető meg: 1956. december elejéig ugyanis a jugoszláv hatóságok a menekültek többségét visszafordították, illetve visszaadták őket a magyar határőröknek. Az 1956. december elejéig tartó időszakban összesen 1200 személyt küldtek vissza a jugoszláv határról, mi több a jugoszláv belügyi szervek eleinte arról is értesítették a magyar felet, melyek a leginkább veszélyes határszakaszok a határsértések szempontjából, és tanácsokat is adtak a határ megerősítésére vonatkozóan.¹⁷

Néhányan azok közül azonban, akiket a jugoszláv szakaszon visszafordítottak, de később sikerült Ausztriába jutniuk, beszámoltak a déli határszakaszon szerzett tapasztalataikról. Ezekre a beszámolókra hivatkozva 1956 novemberében és decemberében a nemzetközi sajtó többször is írt a jugoszláv hatóságoknak a magyar menekültekkel szembeni embertelen magatartásáról. A nyugati lapokban megjelent írások hatására az ENSZ november vége felé pontos adatokat kért a jugoszláv kormánytól a magyar menekültek létszámáról.¹⁸ Az ENSZ, valamint a külföldi újságírók nyomásának engedve a jugoszláv szövetségi belügyminiszter 1956. december 7-én közölte, hogy Jugoszláviában összesen 859 menekült tartózkodik, és közülük 141 fő a hazatérés, míg 302 fő más országokba való kivándorlás mellett döntött. A miniszter beszámolójából még kiderült, hogy a hazatérők első csoportja (összesen 51 fő) aznap, vagyis december 7-én Horgosnál tér vissza Magyarországra, míg a másik csoport (90 fő) két nappal később, december 9-én Kotorribán (Kotoriba) fogja elhagyni Jugoszláviát.¹⁹ A maradék 416 személy sorsáról egy héttel később a jugoszláv külügyminisztérium képviselője adott felvilágosítást a hazai és külföldi újságírók számára rendezett sajtótájékoztatón. Az itt elhangzottak szerint ezek a személyek egyelőre a Jugoszláviában való maradás mellett döntöttek, de az elhatározásukat bármikor megmásíthatják.²⁰

1956 decemberétől kezdődően a jugoszláv hatóságok azonban már nem küldték vissza a magyarokat a határról, hanem – hasonlóan, mint Ausztriában – az 1951-es genfi menekültügyi egyezmény előírásainak megfelelően menedékjogot adtak a csoporthoz tartozás, a magyar állampolgárság alapján.²¹ A kérdéssel kap-

15 AJ, 507 IX., 75/III-1, 92. 3–6.

16 AJ, 507 IX., 75/III-1, 92. 7–10.

17 Kovačević, 2003. 98–99.

18 Kovačević, 2003. 98–99.

19 Sporočilo sekretariata za notranje zadeve o beguncih z Madžarske. In: *Slovenski poročevalec*, 1956. december 8.

20 Jugoslavija bo storila vse kar se da za zmanjšanje napetosti na svetu. In: *Slovenski poročevalec*, 1956. december 15.

21 Erről lásd bővebben: Cseresnyés, 2006. 387–410.

csolatos jugoszláv álláspont gyökeres változásához több tényező is hozzájárult. Egyrészt egyre nagyobb számban érkeztek menekültek Jugoszláviába, főleg 1957 januárjától, másrészt nagy nyomást gyakorolt Jugoszláviára az ENSZ, valamint több külföldi, elsősorban nyugati ország. Szintén fontos szerepet játszott a jugoszláv magatartás megváltozásában az a szándék, hogy Jugoszlávia külföldön kialakult képét javítsák, illetve tekintélyét megőrizték. Jugoszlávia bécsi nagykövete 1956. november 19-én sürgős táviratában a következőket írta: *„Úgy véljük, nagy propaganda jelentőséggel bírna számunkra, hogy valamiféle módon bekapcsolódjunk a Nemzetközi Vöröskereszt útján Magyarország megsegítésébe, amelyet itt Bécsben szerveznek. Ez az akció nagyon széles méreteket öltött, óriási eszközöket gyűjtöttek össze, s sok ország vesz részt benne, és nagyon sokat ír róla a világsajtó. Ily módon valamelyest a rólunk kialakított negatív benyomáson tudnánk változtatni. (...) Azt javaslom, hogy a Külügyminisztérium ebben az ügyben tegyen lépéseket, és a segély minél előbb érkezzon meg.”*²² A jugoszláv vezetés elfogadta a nagykövet kezdeményezését. Jugoszlávia 1956. december elejétől megváltoztatta az álláspontját a magyar menekültkérdés kapcsán, és egészen 1957 augusztusáig menedéket biztosított a Magyarországot elhagyóknak.²³

A menekülthullám harmadik szakasza 1956 és 1957 fordulóján kezdődött, amikor a magyar–osztrák határ őrizetét megerősítették. Különösen 1957 januárjában és 1957 februárjában lépték át nagy számban a déli magyar határt és kerestek menedéket a jugoszláv államban. Mindezt látva a jugoszláv kormány az ENSZ segítségét kérte a magyar menekültkérdés megoldásához.²⁴ 1957 elején az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) képviselője Jugoszláviába utazott, ahol megbeszéléseket folytatott a jugoszláv vezetőkkel, és néhány menekülttábor is felkeresett. Beszámolója alapján az ENSZ 1957. január végén határozatot fogadott el, amely szerint a magyar menekültek gondozása minden állam feladata, és ezért a költségekből is részt kell vállalni. Az ENSZ jugoszláviai szerepvállalásáról a magyar menekültüggyel kapcsolatosan Svetislav Stefanović jugoszláv belügyminiszter 1957 februárjában a jugoszláv újságíróknak adott interjújában többek között kifejtette: *„Az október 23-i magyarországi eseményeket követően országunk, amely az ENSZ útmutatásait követte, abban a helyzetben találta magát, hogy a saját területén számos menekültnek kellett menedékjogot nyújtania. A nehézségek, melyek a befogadás, szállás, élelemellátás stb. során keletkeztek, meghaladták országunk lehetőségeit. Ezért ezeket az ENSZ keretein belül kell megoldani a jugoszláv hatóságok és az ENSZ menekültügyi főbiztosának közös közreműködésével.”*²⁵

A jugoszláv álláspont megváltoztatása abban is megnyilvánult, hogy engedélyezték az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának egy ideiglenes iroda megnyitását a jugoszláv fővárosban.²⁶ A belgrádi központ tevékenysége felgyorsította

22 Frankovics, 2012. 14.

23 Kovačević, 2003. 101.

24 Itt kell megjegyezni, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága már 1956. november 6-án felkínálta Jugoszláviának a segítséget, de a jugoszlávok a menekültek kis létszáma miatt ezt elutasították.

25 Zahtevamo povračilo stroškov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. február 17.

26 Zahtevamo povračilo stroškov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. február 17.

a magyar menekültkérdés megoldását. Még a nyár folyamán elindultak az első nagyobb csoportok Nyugat felé, 1958. január közepére pedig az utolsó magyar menekült is elhagyta Jugoszlávia területét. Időközben Jugoszlávia újra megváltoztatta a magyar menekültekhez való viszonyát. A magyar állammal kötött titkos szerződés alapján 1957 augusztusától már nem fogadta az újabb érkezőket, hanem visszaadta őket a magyar szerveknek.²⁷ A határok újbóli lezárása minden jel szerint a jugoszláv–magyar kapcsolatok, tágabb értelemben a Jugoszlávia és a szocialista tábor közötti viszony normalizálását szolgálta, és a magyar félnek tett engedménynek számított a Nagy Imre-ügy kapcsán kirobbant magyar–jugoszláv vitát követően.

A magyar menekültek létszámáról és a Jugoszláviába való érkezésük időpontjáról a jugoszláv sajtó is beszámolt a szövetségi belügyminisztérium, illetve a Tanjug jugoszláv hírügynökség adatai alapján. Ezekből kiderül, hogy 1956. december 1-jéig 690 személy érkezett Jugoszláviába, de még 1957. január 1-jéig is „csak” 1748 főt számlált az itt menedéket kapottak csoportja. Ezt követően azonban rohamosan kezdett nőni a magyar menekültek száma Jugoszláviában. A jugoszláv hírügynökség szerint 1957 januárjában és február első felében naponta több száz magyar érkezett Jugoszláviába.²⁸ Ezt követően azonban már csökkent a kivándorlás üteme, hiszen az 1957. február 16-án 17 254 főnyi létszám ez év április 4-ig „csak” 18 799-re, míg 1957. július 1-jéig 19 599-re emelkedett.²⁹ A hivatalos jugoszláv adatok szerint 1956-ban és 1957-ben összesen 19 857 személy érkezett Magyarországról Jugoszláviába³⁰ (2. táblázat).³¹

2. táblázat. A menekültek száma és érkezésük időpontja

Dátum	A menekültek száma
1956. december 1-jéig	690
1957. január 1-jéig	1 748
1957. január 15-ig	5 391
1957. január 25-ig	11 018
1957. február 1-jéig	15 321
1957. február 15-ig	17 254
1957. április 4-ig	18 799
1957. július 1-jéig	19 599
1957. december 31-ig	19 857

27 Kovačević, 2003. 101.

28 Zahtevamo povračilo stroškov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. február 17.

29 Zahtevamo povračilo stroškov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. február 17.; Zanimanje za naše predloge. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. április 6.; Izpolnili smo moralne obveznosti. In: *Večer*, 1957. július 25.

30 Kovačević, 2003. 124.

31 Forrás: Enajst tisoč beguncev. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. január 26.; Zahtevamo povračilo stroškov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. február 17.; Zanimanje za naše predloge. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. április 6.; Izpolnili smo moralne obveznosti. In: *Večer*, 1957. július 25.; Kovačević, 2003. 100.

A jugoszláv hatóságok 1957. március 18-án egy összeírást készítettek a Jugoszláviába távozott magyarokról és a számukra létrehozott menekülttáborokról. Eddig az időpontig Magyarországról 18 597 személy érkezett Jugoszláviába. Közülük 1402 fő visszatért a hazájába, 402 személy viszont úgy döntött, hogy Jugoszláviában marad. A tárgyalt időpontig 596 fő már egy harmadik országba távozott. Így az említett napon a jugoszláv táborokban 16 214 személy tartózkodott. Az összeírás során a magyar menekültek szakképzettségéről is készült egy kimutatás (3. táblázat).³² Eszerint a 15 689 regisztrált személy között viszonylag magas volt a rendszer által preferált „munkásosztálybeli”, szám szerint 7561 fő. Közülük 335 volt bányász, 2024 munkás, 4384 szakképzett munkás, 818 fő pedig magasan szakképzett munkás.³³

3. táblázat. A menekültek szakképzettség szerinti megoszlása, 1957. március 18.

Szakképzettség	Szám
Földművelők	824
Bányászok	335
Munkások	2 024
Szakképzett munkások	4 384
Magasan szakképzett munkások	818
Pedagógusok (tanárok, egyetemi oktatók stb.)	155
Gyógyszerészek	40
Egyetemi végzettségű szakemberek	374
Katonai szakértők	26
Hivatalnokok	1 022
Újságírók	23
Írók	8
Művészek (színészek, festők)	59
Katonai személyzet	59
Szabadúszók	447
Tanulók és egyetemisták	2 250
Egyéb	2 841
Ismeretlen	525
Összesen	16 214

Másfél hónappal később, 1957. május 9-i dátummal újabb jelentés készült a magyar menekültekről. Az 1957. márciusi és a májusi adatok között nagyobb el-

32 Forrás: Kovačević, 2003. 123.

33 Kovačević, 2003. 123.

térések nincsenek, kivéve a létszámot. A májusi összeírás érdekessége viszont az, hogy a jugoszláv hatóságok az adatokat átadták Magyarországnak.³⁴

A jugoszláv államvédelmi hatóság szlovéniai részlege a Szlovéniában tartózkodó magyarokról készített összegzésében a menekülteket „politika meggyőződésük” alapján négy kategóriába sorolta:

„1. Nyugatorientált idősebb értelmiségiek, akik viszonylag nyugodtan viselkedtek, felfogták emigráns voltukat. Elégedettek a vendéglátásunkkal. Lojálisak a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság szocialista berendezkedéséhez és nem mutatták ki ellenérzésüket annak ellenére, hogy minél hamarabb Nyugatra akartak jutni.

2. A fiatal értelmiségiek, illetve a fiatalok általában a nyugati propaganda erős hatása alá kerültek és nehezen akarták megérteni, elfogadni az emigránsléteket. Nagyon fegyelmezetlenek, türelmetlenek és szemtelenek a követeléseiket illetően. Megtapsztalták a demokráciánkat, amelyet negatív értelemben használtak ki. A Nyugatra való elutazásuk elhúzódásáért Jugoszláviát okolták. Állandóan az ENSZ menekültekkel kapcsolatos deklarációjára hivatkoztak.

3. Politikai hovatartozás nélküli menekültek, akik többsége a pánik miatt menekült el Magyarországról. Ők nem tudják eldönteni, mely országba szeretnének menni. Nagyon türelmetlenek, állandóan váltogatják a kijelentéseiket a kivándorlásuk kapcsán, és ezáltal sok munkát okoznak az adminisztrációnak.

4. Menekültek, akik azért menekültek el Magyarországról, mert részt vettek a felkelésben, fegyvert viseltek, a munkástanácsok és a nemzeti tanácsok tagjai voltak, tüntetések vezetői stb. Az ő viselkedésükre általában nincs panasz. Együttműködtek velünk, és ők adták a legobjektívabb képet a táborokban való helyzetről. Létszámban ez a csoport volt a legkisebb.”³⁵

Habár a beszámoló kizárólag a Szlovéniában tartózkodó magyarokat jellemezte, nagy valószínűséggel állítható, hogy a menekültekkel kapcsolatos megállapítások érvényesek a többi tagköztársaságban lévőkre is.

Menekülttáborok

A menekültek befogadásával és ellátásával kapcsolatos intézkedések végrehajtása a jugoszláv belügyminisztérium hatáskörébe tartozott. A minisztérium feladata volt többek között a menekülttáborok helyszínének meghatározása, a táborok vezetése, a menekültek ellátása stb. A magyarok befogadása és táborokban való elhelyezése hasonló forgatókönyv alapján zajlott az egész ország területén. A határ átlépését követően az érkezőket először egy átmeneti vagy tranzittáborban (*prehodno taborišče* oz. *prehodna ali sprejemna postaja*) helyezték el. Miután a jugoszláv belügyi szervek regisztrálták és alaposan kikérdezték őket, következett az elhelyezésük. A családokat általában tengerparti, illetve belföldi szállodákban helyezték el, általában jobb minő-

34 Hegedűs, 2010. 60.

35 SI AS 1931, SRS, A-10-13/2, Letno poročilo Državne varnosti (DV) Republiškega sekretariata za notranje zadeve (RSNZ) 1957., I. oddelek. 109–110.

ségű épületekben. Ezzel szemben az egyedülállók kevésbé „komfortos” táborokban kaptak elhelyezést. A későbbiek során a menekülteket a döntésük alapján emigráló- (egy harmadik országba távozók), repatriáló- (a Magyarországra visszatérők) és integrálótáborokban (a Jugoszláviában maradók) helyezték el.³⁶

Az életfeltételek nagyon eltérőek voltak a különböző helyeken. A táborok többsége szögesdróttal volt körbekerítve, és a rendőrség állandó felügyelete alatt állt. Senki sem hagyhatta el vagy látogathatta meg a tábort és az ott lakókat a belügyi szervek engedélye nélkül. A látogatások is csak az örök jelenlétében zajlottak. Annak ellenére, hogy a hivatalos szervek állítása szerint az élelmiszeradagok megfelelőek voltak, a táborban élők többször éhségre panaszkodtak.³⁷ Megtörtént, hogy a rossz életfeltételek, elsősorban a gyenge élelmezés miatt a menekültek felázadtak a táborok vezetése ellen.³⁸ A táborpszichózis megelőzése és az emberek szabadidejének hasznos eltöltése érdekében filmvetítéseket szerveztek, magyar nyelvű rádióműsorokat sugároztak (többek között a Szabad Európa Rádió adásait), járatták a *Magyar Szó* című újvidéki napilapot, és a táborlakók számára sportolási lehetőséget is biztosítottak. Az igényeknek megfelelően magyar nyelvű katolikus és protestáns istentiszteleteket is tartottak.³⁹

Svetislav Stefanović belügyminiszter 1957. február 17-én a Tanjugnak adott interjúban a magyar menekültek kapcsán megemlítette a menekülttáborokat is: *„A menekültek különböző szövetkezeti otthonokban, gazdasági és vendéglátó-ipari egységekben, fürdőkben és nyaralókban vannak elhelyezve. Az épületek többségét át kellett alakítani és speciális bútorokkal ellátni, valamint teljes mértékben meg kellett szervezni az étkeztetést, az egészségügyi ellátást és egyebet.”*⁴⁰ Az élelmiszer-ellátásról a miniszter kifejtette: *„A menekültek élelmezése a Vöröskeleszt kalóriatáblázata alapján van megoldva. Korábban, amíg nem volt ennyi menekült, ez a táblázat [kalóriamennyiség – K. A.] magasabb volt.”*⁴¹ A panaszok és problémák ellenére az ENSZ jelentése szerint a jugoszláv menekülttáborok megfelelő feltételeket biztosítottak.⁴²

1957 márciusában a jugoszláv hatóságok igyekeztek a táborlakókat foglalkozás szerint csoportosítva elhelyezni. A Mataruška Banja-i táborban gyűjtötték össze az „értelmiséget”: művészeket, újságírókat, irodalmárokat, összesen közel nyolcszáz főt. Nyugati újságokat és folyóiratokat, szabad mozgást biztosítottak, kirándulásokat szerveztek számukra. A jugoszláv hatóságok igyekeztek a műszaki értelmiséget meggyőzni arról, hogy telepedjen le Jugoszláviában. A Vrnjačka Banja-i és a hírhedt gerovói táborokban helyezték el a jobboldali pártokhoz tartozókat (!), a „terroristákat és hangoskodókat”, akik megközelítőleg ezerötszázan voltak. A bánsági Fehértemplom (Bela Crkva) településen viszont a kiskorú gyermekek szá-

36 Kovačević, 2003. 102–103.

37 Kovačević, 2003. 103.

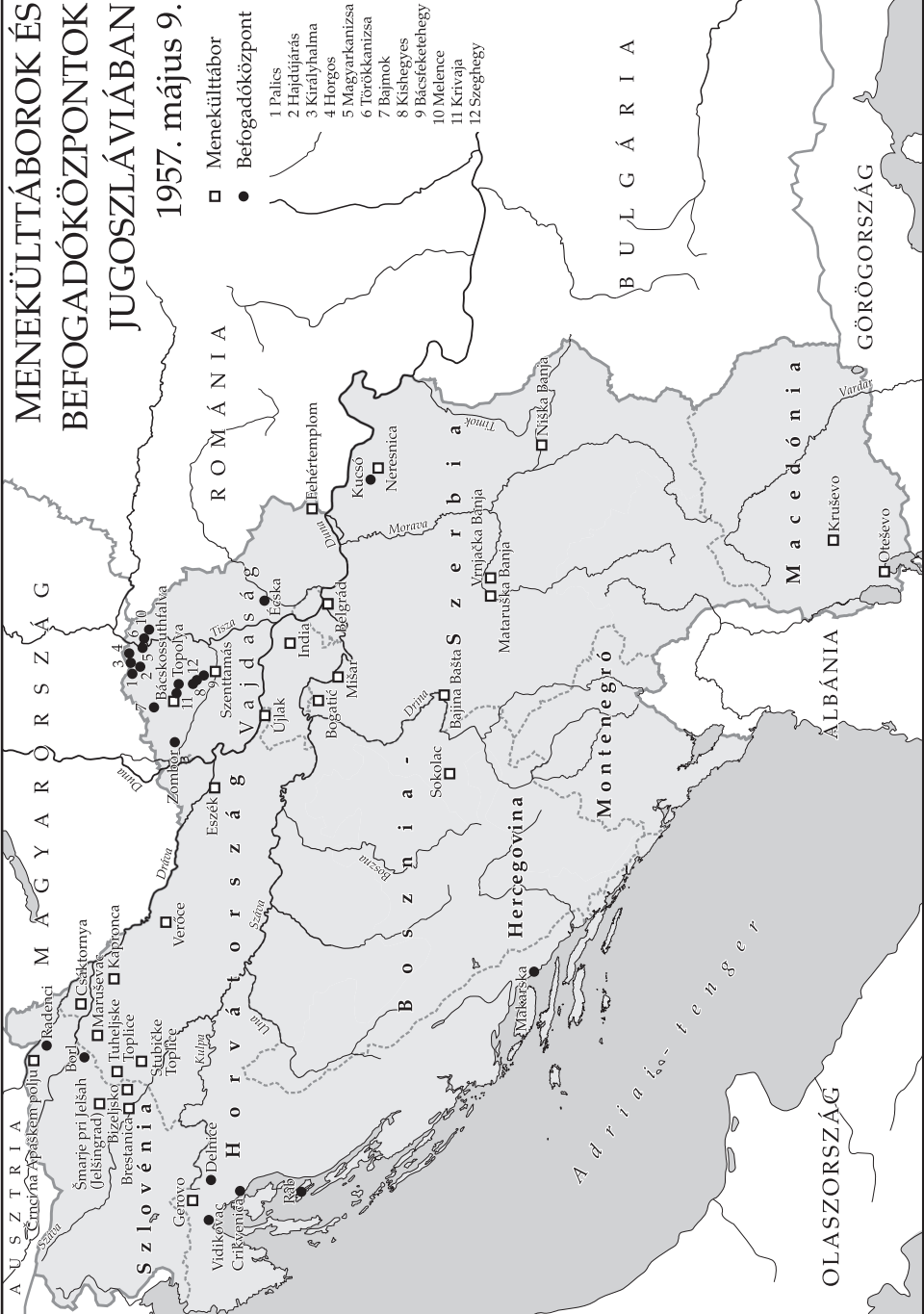
38 SI AS 1931, RSNZ SRS, A-10-13/2, Letno poročilo DV RSNZ 1957, I. oddelek. 110–111.

39 Murber, 2006b. 79.

40 Zahtevamo povračilo stroškov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. február 17.

41 Zahtevamo povračilo stroškov. In: *Slovenski poročevalec*, 1957. február 17.

42 Kovačević, 2003. 103.

mára létesítettek tábort, amely az egyik legjobban berendezett volt. Kevésbé ismert tény viszont, hogy a jugoszláv Államvédelmi Hatóság az „operatív munkára”, vagyis kémelhárítás és kémkedés céljából is hozott létre menekülttáborokat az arra kiválasztottak számára. Egy ilyen működött a szlovéniai Šmarje pri Jelšah nevű település mellett található Jelšingrad kastélyban, nem sok sikerrel.⁴³

A táborok száma – a menekültek érkezésétől, illetve számbeli növekedésétől függően – változó volt. 1956 novemberében és decemberében csak néhány befogadóközpont és tábor működött az ország területén, 1957 januárjában, amikor ugrásszerűen megnőtt a magyar menekültek száma, számos új menekülttábort rendeztek be a hatóságok (*térkép*). A már említett 1957. május 9-i összeírás szerint Jugoszláviában 1957. május első felében összesen 28 menekülttábor és 24 befogadóközpont működött, a magyarokat összesen 52 helyszínen helyezték el, többségében Szerbiában (és ezen belül Vajdaságban), Horvátországban és Szlovéniában.⁴⁴ A jugoszláv menekülttáborokkal kapcsolatosan a magyar hazatelepítési bizottság munkatársai arra a megállapításra jutottak, hogy azokban a táborokban, ahol az ellátás és az elhelyezés alacsonyabb szintű, a hazatérési hajlandóság nagyobb volt, mint a jól berendezett turistaközpontokban.⁴⁵

Hazatérés

A Jugoszláviába távozók további sorsa különbözőképpen alakult (*4. táblázat*).⁴⁶ A legtöbb ember egy harmadik országba való továbbvándorlás mellett döntött, számukra a jugoszláv állam csak átmeneti vagy tranzitállomást jelentett. Kisebb hányaduk a Magyarországra való visszatérést, azaz a hazamenetelt választotta, míg néhány százra tehető azok száma, akik a délszláv államban maradtak. A magyar–jugoszláv határon 76 olyan magyar személyt is regisztráltak, akiknek később nyoma veszett, túlnyomó többségük minden valószínűség szerint a Jugoszláviával szomszédos Ausztriába, kisebb számban Olaszországba szökött, de tudunk néhány esetről, amikor a menekültek visszatértek Magyarországra.⁴⁷

4. táblázat. A magyar menekültek további sorsa

Kivándorolt Nyugatra	16 374 fő
Visszatért Magyarországra	2 773 fő
Jugoszláviában telepedett le	634 fő
Eltűnt	76 fő
Összesen	19 857 fő

43 SI AS 1931, RSNZ SRS, A-10-13/2, Letno poročilo DV RSNZ 1957, I. oddelek. 105, 107–108, 111–112.

44 Hegedűs, 2010. 62–63.

45 Murber, 2006b. 76–78.

46 Forrás: Kovačević, 2003. 124.

47 SI AS 1931, RSNZ SRS, A-10-13/2, Letno poročilo DV RSNZ 1957, I. oddelek. 104.; SI AS 1931, RSNZ SRS, A-22-16, Bilteni Uprave Državne varnosti (UDV) za leto 1957. 97.

Elsőként a hazatérő személyek ügye rendeződött, mivel már 1956. november első felében megkezdődött ez ügyben az együttműködés a magyar és a jugoszláv kormány között. Dalibor Soldatić budapesti jugoszláv nagykövete 1956. november 10-én azt az utasítást kapta Belgrádból, hogy a jugoszláv kormány nevében vegye fel a kapcsolatot a Kádár-kormánnyal a Nagy Imre-kérdésben, a Magyarországnak szánt jugoszláv gazdasági segély és a menekültek ügyében. Ezzel kezdetét vették a magyar–jugoszláv menekültügyi tárgyalások, amelyek csaknem egy esztendeig, 1957 szeptemberéig több szakaszban zajlottak.⁴⁸ A két ország képviselői 1956. november 29-én Belgrádban szerződést írtak alá, amely rögzítette a harmadik országba utazni vágyók szándékát, valamint szabályozta a hazakivándozók, elsősorban a forradalom napjaiban feloszlott volt Államvédelmi Hatóság és az egyéb katonai szervek szolgálatában levő személyek visszatérésének módját.⁴⁹ A novemberi szerződés alapján zajlottak a későbbi repatriálások is.⁵⁰

1957 januárjában a magyar külügyminiszter hazatelepítési bizottságot hozott létre, amely munkáját március 31-én, az első amnesztiarendelelet lejártával fejezte be.⁵¹ A bizottság 1957. február 1-jén találkozott a jugoszláv féllel. A tárgyaláson megegyezés született arról, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának munkatársai is részt vesznek a magyar delegáció munkájának megfigyelésében.⁵² Emellett tárgyaltak a magyarok körében kifejtett propagandáról. Magyarország engedélyt kapott arra, hogy filmeket vetítsenek és magyar sajtóanyagot terjesszenek a menekültek között, amelyekben visszatérésre szólítják fel a magyarokat. A hazatérni kívánók számára a magyar határ közelében található eszéki és a szenttamási menekülttáborokat jelölték ki.⁵³ Annak ellenére, hogy Magyarország és Jugoszlávia a menekültkérdésben viszonylag jól együttműködött, a közöttük lévő bizalmatlanság tapintható volt. A magyarok időnként menekülteknek álcázott „kémekeket” küldtek a menekülttáborok feltérképezésére, akiket a jugoszláv hatóságok rendszerint lefűleltek és titokban visszaszolgáltattak a magyar belügyi szerveknek.⁵⁴

Időközben az ENSZ és más segélyszervezetek, valamint a különböző nyugati országok delegációi felgyorsították a magyar menekültek kivándoroltatását. Mindez közrejátszott abban, hogy az 1957 augusztusában újból Jugoszláviába érkező magyar repatriálási bizottság nagyon csekély eredményt tudott felmutatni. A magyar repatriálási bizottságok jelentéséből kiderül, hogy miért nem jártak nagyobb sikerrel a munkájuk során, illetve bepillantást kapunk ennek vélt és valós okaiba: *„A legfőbb indok, amiért Magyarországra nem kívánnak hazatérni az, hogy nem bíznak az ismeretett bizonyítékokban, félnek attól, hogy deportálni fogják őket a Szovjetunióba. Ettől egyébként a hazatérő személyek nagy része is tart. Nagy izgalmat okozott közöttük a*

48 A. Sajti, 2006–2007. 203–204.

49 A. Sajti, 2006–2007. 205.

50 Kovačević, 2003. 105–106.; A. Sajti, 2006–2007. 205–206.

51 A. Sajti, 2006–2007. 208.

52 Ahogy arról már szó volt, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága 1957 elején kezdte el működését Jugoszláviában.

53 Kovačević, 2003. 106–107., 119.

54 Kovačević, 2003. 108.; SI AS 1931, RSNZ SRS, A-10-13/2, Letno poročilo DV RSNZ 1957, I. oddelek. 108.

*Nagy Imre-ügy, ami sok hazatérő szándékú személyt meggondolásra készítetett, mert megerősítette a deportálástól való félelmüket. Nem bíznak abban, hogy elkerülik a felelősségre vonást. A közfelfogás a menekültek között az, hogy Magyarországon a forradalmat leverték, az ország szovjet megszállás alatt van, a Kádár-kormány a nép akaratával szemben tevékenykedik és nem nevezhető független kormánynak. A visszatérni nem kívánó személyek egy része kijelentette, hogy később, amikor úgy látják, hogy személyüket bántódás nem fogja érni, haza kívánnak térni.*⁵⁵

Külön tényezőként merült fel a magyar–jugoszláv tárgyalások során az egyedülálló, Magyarországot szülők nélkül elhagyó kiskorúak kérdése. Már 1956 végén az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága ajánlást készített, miként járjanak el a hatóságok a fiatakorúakkal mind Ausztriában, mind Jugoszláviában. A jugoszláv hatóságok az ENSZ említett ajánlását is figyelembe véve a fiatakorú magyar menekültek ügyét a Jugoszláv Vöröskereszt hatáskörébe helyezték.⁵⁶

1957 tavaszán a bánsági Fehértemplomban a Vöröskereszt fennhatósága alatt egy külön tábor rendeztek be, ahol 1545 kiskorút gyűjtöttek össze a különböző menekülttáborokból. A fiatakorúakat a különböző segélyszervezetek is felkarolták: a Finn Vöröskereszt öt, előre gyártott elemekből összeállítható épületet adományozott a tábor számára, amelyekben betegszobát, társalgót, műhelyt és raktárt rendeztek be, míg Svédország saját költségén üdülőt alakított ki a dalmáciai Makarskában.⁵⁷

A hivatalos jugoszláv adatok szerint a délszláv államban menedéket kapott körülbelül húszezer magyar menekült közel 15 százaléka, 2773 fő tért vissza Magyarországra, közöttük 835 kiskorú.⁵⁸

A menekültek távozása egy harmadik országba

A hivatalos jugoszláv adatok szerint a 19 857 magyar menekült közül 16 374 fő távozott egy harmadik országba. A kivándorlásban nagyon fontos szerepet játszottak az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának ideiglenes belgrádi irodája és a vele együttműködő, különböző nemzetközi segélyszervezetek. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának belgrádi irodája 1957. február elején kezdte meg működését Pierre Bremont vezetése alatt. A hivatal, valamint az ICEM (*Intergovernmental Committee for European Migration*) munkájának köszönhetően 1957 nyarától felgyorsult a magyar menekültek kivándorlása.⁵⁹ Ez a folyamat a jugoszláv, illetve a szlovén sajtóban is jól nyomon követhető, hiszen alig múlt el olyan hét 1957 második felében, amikor ne számoltak volna be magyar menekültek egy harmadik országba való távozásáról.

55 Murber, 2006b. 77.

56 Az egyedül érkező fiatakorúak és gyermekek problematikájáról lásd bővebben: Murber, 2006b.

57 Murber, 2006b. 79–80.

58 Kovačević, 2003. 109.

59 A kivándorlás anyagi hátterének biztosításában játszott különösen fontos szerepet az ICEM, amely 13 ezer magyar menekült kivándorlását finanszírozta.

A magyar menekültek befogadása és ellátása meglehetősen nagy anyagi terhet jelentett a jugoszláv államnak, és Belgrád ennek a világ közvéleménye előtt is hangot adott. Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának 1957. júliusi plenáris ülésén Genfben a jugoszláv küldött beszámolt a Jugoszláviában tartózkodó magyar menekültekről: „Jugoszlávia a magyar menekültek kapcsán teljesítette a kötelezettségeit, és most a többi ország kötelessége, hogy eleget tegyen az ENSZ Közgyűlés felhívásának ebben a kérdésben. (...) A jugoszláv küldött a továbbiakban kifejtette, hogy a menekültügyi főbiztos az utolsó évben jelentősen növelte tevékenységét és nagyon törekszik a magyar menekültkérdést rendezni. (...) Vukmanović [jugoszláv küldött – K. A.] elmondta, hogy a magyar menekültkérdés rendezése nagyon fontos Jugoszlávia számára. A problémát tovább nehezíti az, hogy egyes országok nem akarják befogadni azokat a menekülteket, akik náluk szeretnének megtelepedni. (...) Végezetül a jugoszláv küldött kifejezte elégedettségét a jugoszláv állam és Lindt ENSZ menekültügyi főbiztos eddigi közreműködése kapcsán. Ez utóbbi felkérte az ENSZ-tagállamokat, hogy tegyék lehetővé a magyar menekültek letelepedését, hogy ezáltal ez év végéig a kérdést rendezni tudják.”⁶⁰

1957 második felében további országok ajánlkoztak a magyarok befogadására, és egyes országok növelték a korábban megállapított letelepedési kvótát. Ennek is köszönhetően 1958. január közepére az utolsó, Nyugatra emigrálni akaró magyar menekült is elhagyta Jugoszláviát.⁶¹ Ezáltal a magyar menekültkérdés lezárult Jugoszlávia számára, és ezzel párhuzamosan az ENSZ Menekültügyi Főbiztoságának belgrádi irodája is bezárt, februárban pedig a vezetője, Pierre Bremont is elhagyta az országot.⁶²

5. táblázat. Európai befogadó országok

Ország	Menekültek száma
Ausztria	381
Belgium	2 376
Dánia	212
Finnország	1
Franciaország	2 455
Német Szövetségi Köztársaság	1 131
Görögország	1
Hollandia	80
Olaszország	170
Norvégia	344
Svédország	1 295
Svájc	744
Nagy-Britannia	287
Összesen	9 477

60 Kam z vsemi begunci. In: *Ljudska pravica*, 1957. július 25.

61 1100 madžarskih beguncev bo odpotovalo ta mesec. In: *Večer*, 1957. december 19.

62 Kovačević, 2003. 108.

A magyar menekültek közel kétharmada, szám szerint 9477 személy európai országba vándorolt tovább Jugoszláviából. Legtöbben Belgiumban, Franciaországban, Svédországban és Németországban telepedtek le. A befogadó ország lakosságához képest nagy számban telepedtek le még Svájcban és Norvégiában (5. táblázat).⁶³ A tengeren túli országok közül a legtöbb magyar menekültet az Egyesült Államok, Kanada és Ausztrália fogadta be, viszonylag nagy számban telepedtek le még Brazíliában is (6. táblázat).⁶⁴

6. táblázat. Tengeren túli befogadó országok

Ország	Menekültek száma
Argentína	15
Ausztrália	1 500
Brazília	568
Kanada	1 765
Kuba	6
Chile	5
Irak	1
Izrael	167
Új-Zéland	70
Dél-afrikai Köztársaság	6
Törökország	2
Uruguay	3
USA	2 509
Többi latin-amerikai ország	280
Összesen	6 897

Jugoszláviában maradás

A legkevesebb adat egyelőre azokról van, akik a jugoszláv gazdasági és társadalmi életbe integrálódtak, miután a Jugoszláviában való maradás mellett döntöttek. Némely forrás – mint például a jugoszláv biztonsági szervek szlovéniai részlegének jelentése – utal arra, hogy a jugoszláv államban letelepedettek egy része valamilyen formában kötődött vagy a délszláv népekhez (délszláv nemzetiségi származás), vagy a Jugoszláviában élő magyar kisebbséghez (rokonság, ismeretség).⁶⁵ Emellett a jugoszláv állam is törekedett arra, hogy szakképzett magyar menekül-

63 Forrás: Kovačević, 2003. 124.

64 Forrás: Kovačević, 2003. 124.

65 SI AS 1931, RSNZ SRS, A-10-13/2, Letno poročilo DV RSNZ 1957, I. oddelek. 112.

teket letelepedésre bírjon, egyelőre azonban nincsenek adataink arra nézve, milyen sikerrel járt az ez irányú tevékenység. Arról vannak csak hivatalos adatok, hogy összesen 634-en maradtak Jugoszláviában.

*

Összefoglalóan megállapítható: az 1956-os magyar forradalom leverését követően Magyarországot közel 200 ezer ember hagyta el, ennek az emberáradatnak a 10 százaléka Jugoszlávia felé indult el. A délszláv államot 1957 elején érte el az erőteljes magyar menekülthullám, miután a magyar–osztrák határt a magyar szervek a szovjet alakulatokkal együtt lezárták. Jugoszlávia eredeti álláspontja a menekültkérdésben az volt, hogy az Jugoszlávia belügye, és kétoldalú (jugoszláv–magyar) tárgyalások segítségével, harmadik fél bevonása nélkül kell megoldani. A menekültek számának nagyarányú növekedése, valamint a nyugati országok és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának követelésesei végül arra készítették a jugoszláv államot, hogy változtasson addigi politikáján, így Jugoszlávia 1956 végén nemzetközi segítséget kért, ennek nyomán 1957 februárjában Belgrádban megkezdte működését az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának ideiglenes irodája.

A határt átlépő magyarokat a jugoszláv hatóságok menekülttáborokban és befogadóközpontokban helyezték el, a „magyar menekültügy tetőfokán”, 1957 tavaszán 52 tábor és befogadóközpont működött Jugoszláviában. 1956 novemberétől tárgyalások kezdődtek a magyar és a jugoszláv kormány által kiküldött bizottságok között a menekültek sorsáról, a hazatérés lehetőségéről és módjairól. Ezt követően, illetve a jugoszláv álláspont megváltozása következtében Jugoszlávia 1957 nyarától nem fogadott újabb érkezőket. Magyarország viszont különböző eszközökkel megpróbálta hazatérésre bírni a Jugoszláviában tartózkodókat, az igyekezet azonban kevés eredményt hozott: a menekültek mindössze 15 százaléka tért vissza Magyarországra, míg a többség egy harmadik országba való távozást választotta. 1958-ra – a segítségnyújtó szervezetek hathatós közreműködésével, a nyugati országokba távozni akarók külföldi elosztásának megszervezésével és felgyorsításával – a magyarországi menekültek elhagyták Jugoszláviát.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források

AJ

Arhiv Jugoslavije (Belgrád)

ARS

Arhiv Republike Slovenije (Ljubljana)

SI AS 1931 RSNZ SRS = Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, 1918–2004 (Fond)

2. Kiadott források és szakirodalom

A. Sajti

2006–2007 A. Sajti Enikő: Ötvenhatos menekültek Jugoszláviában. A magyar–jugoszláv hazatelepítési bizottság tevékenysége 1956–1957-ben. In: *Az 1956-os forradalom visszhangjai a szovjet tömb országában*. Szerk.: Rainer M. János–Somlai Katalin. Bp., 2006–2007. 201–212. (1956-os Intézet. Évkönyv, XIV.)

Cseresnyés

2006 Cseresnyés, Ferenc: Das internationale Flüchtlingsrecht und seine Anwendung in Österreich bei den Ungarnflüchtlingen vom 1956. In: *Die ungarische Revolution und Österreich*. Hrsg. v. Murber, Ibolya–Fónagy, Zoltán. Wien, 2006. 387–410.

Frankovics

2012 Frankovics György: 1956-os magyar menekültek jugoszláviai befogadása. In: *Rovátkák – Horvátországi Magyar Kulturális és Tudományos Folyóirat*, 2012. 5–80.

Hegedűs

2010 Hegedűs Attila: *Az 1956-os magyar forradalom és Jugoszlávia*. Zenta, 2010.

Kovačević

2003 Kovačević, Katarina: Mađarske izbeglice u Jugoslaviji 1956–57. godine. In: *Tokovi istorije*, 2003. 1–2. sz. 91–124.

KSH-jelentés

1991 KSH-jelentés az 1956-os disszidálásokról. Az illegálisan külföldre távozott személyek főbb adatai, 1956. október 23.–1957. április 30. In: *Regio – Kisebbségtudományi Szemle*, 2. (1991) 4. sz. 174–211.

Munda Hirnök

2011 Munda Hirnök Katalin: A Rába-vidék a Rákosi-korszakban, különös tekintettel Felsőszölnökre. In: *Magyarország és a Balkán a XX. században*. Szerk.: A. Sajti Enikő. Szeged, 2011. 81–91.

Murber

2006a Murber, Ibolya: Ungarnflüchtlinge in Österreich 1956. In: *Die ungarische Revolution und Österreich*. Hrsg. v. Murber, Ibolya–Fónagy, Zoltán. Wien, 2006. 335–386.

2006b Murber Ibolya: Az 1956-os magyar események hatása a jugoszláv–magyar kapcsolatok alakulására és a menekültkérdés. In: *Limes*, 18. (2006) 3. sz. 71–82.

Nagyné Sziklai

2002 Nagyné Sziklai Ágnes: A Vendvidék a Rákosi-korszakban. In: *Trezor 2. A Történeti Hivatal Évkönyve, 2000–2001*. Szerk.: Gyarmati György. Bp., 2002. 177–214.

ATTILA KOVÁCS

YUGOSLAVIA AND THE 1956 HUNGARIAN REFUGEE CRISIS

The 1956 revolution prompted nearly 200,000 Hungarians to leave the country for the West. However, shortly after the Soviet Union crushed the Revolution a reinforced control along the Western border made escape hazardous. According to official data, from October 23, 1956 to December 31, 1957, 19,857 persons moved to the Federal People's Republic of Yugoslavia; 16,374 of them later emigrated to the West, 2,773 Hungarian asylum-seekers were repatriated, and only 634 allowed to settle down in Yugoslavia. Tito's Yugoslavia made efforts to handle the Hungarian refugee problem first by closing the northern border and then, when the pressure of the refugees broke the attempted blockade, by returning them to Hungary from the border line. When Yugoslavia finally decided to accept the refugees in early 1957, it did so forced by an immense number of the refugees on the border and its fear of endangering its own Western reputation as a liberal-minded country. The Yugoslav authorities only managed to solve on year later the Hungarian refugee crisis with the decisive help of the international relief organizations, the United Nations High Commissioner for Refugees and the Intergovernmental Committee for European Migration.

CONTENTS

1956 as Refugee Crisis: New Perspectives (Stefano Bottoni)	331
--	-----

Studies

James P. Niessen: The Culture of Welcome and the January, 1957 Austrian Refugee Quota Proposal	337
Gusztáv D. Kecskés: The NATO and the 1956 Hungarian Refugees	357
András Nagy: The Special Committee on the Problem of Hungary, 1957–1958: Bang-Jensen's Struggle with Eastern Spies and Western Bureaucrats	373
Nóra Deák: Operation Mercy: The (Not Impossible) Hungarian Refugee Resettlement Mission in the United States	397
Tiphaine Robert: The Return of 1956 Hungarian Refugees from Switzerland: Reasons and Interpretations of Returning Home in Propaganda Warfare	413
Attila Kovács: Yugoslavia and the 1956 Hungarian Refugee Crisis	433
András Lénárt: The Process of Growing up and Integration of the 1956 Emigrant Students into the Austrian Society	451
Balázs Balogh: The Social Integration of the Refugees of the 1956 Revolution in the USA	469

Book Reviews

Diplomatic Relations between Hungary and the Holy See, 1920–2015 (Petra Hamerli)	485
Cultural Diplomacy amid Diplomatic Tensions: France in Central and Eastern Europe, 1936–1940, 1944–1951 (Gusztáv D. Kecskés)	490
Studies from the Workshop of Russistics (Mária Bodor)	495

SZERZŐINK

Balogh Balázs, PhD, igazgató, MTA BTK Néprajztudományi Intézet • Bodor Mária, doktorandusz, Debreceni Egyetem BTK • Deák Nóra, PhD, könyvtárvezető, Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Angol–Amerikai Intézet Könyvtára • Hamerli Petra, doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem BTK • Kecskés D. Gusztáv, PhD, tudományos főmunkatárs, MTA BTK Történettudományi Intézet • Kovács Attila, PhD, tudományos munkatárs, Inštitut za narodnostna vprašanja (Nemzetiségi Kutatóintézet), Ljubljana • Lénárt András, PhD, tudományos munkatárs, Országos Széchényi Könyvtár 56-os Intézet • Nagy András, PhD, író, egyetemi oktató • Niessen, James P., PhD, könyvtáros, tudományos munkatárs, Rutgers University School of Arts and Sciences, New Brunswick • Robert, Tiphaine, tudományos munkatárs, Université de Fribourg Faculté des Lettres

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1014 Budapest, Úri utca 53., telefon: 224-6700/624, 626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2016-os évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

Nemzeti Kulturális Alap